

Оригинални научни рад
УДК 930.85+930.2(497.13Дубровник)
DOI 10.7251/GPB1609073I

Милош Ивановић*

Историјски институт
Београд

ПОВЕЉА ВОЈВОДЕ РАДОСАВА ПАВЛОВИЋА ДУБРОВЧАНИМА

Борач, 1441, април 10.

Сажетак: Војвода Радосав Павловић је повељом потврдио Дубровчанима повластице о слободи трговине на територији под његовом влашћу. Напоменуо је да имају обавезу да плаћају законите царине, док им је он заузврат гарантовао безбедност. Документ је издао у време када су Турци заробљавали дубровачке трговце и у његовој области.

Кључне речи: Радосав Павловић, повеља, Дубровчани, трговина, царина, Турци, печат, Борач.

Попут других босанских владара и властеле и војвода Радосав Павловић је имао врло интензивне односе са Дубровником. Важан сегмент тих односа чинило је питање положаја дубровачких трговаца на његовој територији. Готово у свим његовим повељама граду под Св. Срђем била су регулисана и питања у вези са трговином. Доиста, одредбе о томе биле су углавном опште и тицале су се слободе кретања трговаца и њихове заштите.¹ Такви прописи се међутим не срећу у повељи од 31. децембра 1427, којом им је уступио своју половину Конавала и истовремено потврдио повластице које су својевремено добили од његовог оца Павла и брата Петра.² Међутим, колико нам је познато, не постоји Радосављева повеља која се тицала искључиво трговачких повластица

* Ел. пошта: misaveritatem@gmail.com.

¹ Н. Исаиловић, *Трговински уговори између Босне и Дубровника у средњем веку: дипломатички осврт*, Зборник у част академику Десанки Ковачевић Којић, Бања Лука 2015, 243–244. За издања тих повеља види: Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 567, 575–576, 587, 622.

² Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 592–606; Н. Исаиловић, *Трговински уговори између Босне и Дубровника*, 244. Мада ова повеља није посвећена регулисању трговачких слобода, старе повластице, које се у њој потврђују, могле су се односити и на трговину. Д. Ковачевић, *Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo 1961, 48.

које су Дубровчани требали да уживају на његовој територији. Важно је то имати у виду с обзиром на то да повеља која је тема овог рада спада у групу оних аката који су настали ради регулисања одређених текућих проблема који су се појавили у одвијању трговине.³ Наиме, у повељи из априла 1441. војвода Радосав је потврдио Дубровчанима да се као и у време његових претходника могу слободно кретати, заштићени од његових потчињених уз плаћање законитих царина.⁴ Стога се поставља питање шта је био конкретан повод за издавање овог акта? Како би се дао одговор, потребно је расветлити околности које су довеле до слања дубровачког посланства војводи Радосаву. Сведочанство о томе пружа упутство које су дубровачке власти саставиле 22. марта 1441. за Марина Ђурђевића, кога су као посланика упутиле војводи Радосаву. Наложено му је да укаже да турски заповедник, који је заробио њихове трговце у Сребреници, делује и на његовим поседима. Надаље, требало је да истакне да је Стефан Вукчић Косача властитим новцем откупио дубровачке трговце које су Османлије заробиле на подручју његове државе. Уолико би Турци захтевали од њега да омета њихове трговце и да нападне њихову територију, препоручивали су му да им одговори да у том случају не може плаћати данак. По њима услед тога би остао без прихода од царина које плаћају пре свега дубровачки грађани. Успут је ваљало да појасни како континентална трговина за њихов град нема значај, док Босна све што је неопходно набавља у Дубровнику. Поводом Радосављеве понуде да им преда град Клобук, посланику је наложено да саопшти да није време за преговоре по том питању. Имао је, такође, да саветује војводу да град не препусти због тога Турцима, јер би у том случају био одвојен од Дубровчана који су му пријатељи, а био је окружен њиховим поседима. Задатак посланства био је и да Радосава подсети на раније дате привилегије њиховим трговцима.⁵

³ Више о тој врсти повеља код: Н. Исаиловић, *Трговински уговори између Босне и Дубровника у средњем веку*, 252–256.

⁴ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 642.

⁵ DAD, *Lettere e commissioni di Levanti*, XIII, 18–19°, 22. III. 1441. Снимке овог и осталих дубровачких архивских докумената коришћених у овом раду уступио ми је на коришћење колега Емир О. Филиповић, коме се на овом месту срдачно захваљујем. Исписи из овог упутства могу се наћи код: N. Iorga, *Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siècle* II, Paris, 1899, 377; V. Foretić, *Povijest Dubrovnika do 1808, Knjiga I, Od osnutka do 1526.*, Zagreb 1980, 207; И. Божић, *Дубровник и Турска у XIV и XV веку*, Београд 1952, 83.

На основу изнетих података из упутства, јасно је зашто се Дубровачка општина одлучила на слање посланства војводи Радосаву. Очито је да су дубровачки трговци доживљавали пуно непријатности од стране Турака у његовој области. У то доба то није био изузетак и ни на другим територијама које су биле под влашћу или снажним утицајем Османлија. Наиме, Дубровчани су децембра 1440. упутили своје посланство на Порту како би регулисали односе са султаном. Њихови емисари су најпре лепо примљени, али се став Османлија изменио када су дознали да Дубровчани нису донели харач који су од њих тражили. Посланство су зато протерали, а затим својим властима на Балкану наредили да похапсе дубровачке трговце. Чинили су то и на територијима под влашћу Стефан Вукчића, војводе Радосава и господара Арте Карла II Тока. Зато су 16. марта 1441. Дубровчани наредили својим трговцима одлазак у Босну и Србију.⁶ Потребно је напоменути да је још почетком 1441. војвода Радосав имао одређене разговоре са Дубровчанима, али нам њихов садржај није познат.⁷ На слање посланстава босанском краљу, војводи Стефану Вукчићу и војводи Радосаву, Дубровчани су се одлучили почетком марта 1441. године.⁸ Извесним се чини да су повод за то били велики проблеми који су њихови трговци имали са Турцима, о чему је већ било речи. Истог дана када су саставиле упутство за посланика упућеног војводи Радосаву, власти Републике су упутиле допис својим поклицарима на Порту. Тражили су да се заузму за заробљене трговце позивајући се на дотадашње повластице. Без обзира на новонастале околности поручили су им да никако не пристану на плаћање харача. Могли су евентуално да подмите везире или неке друге особе. Задатак им је био и да сазнају и испитају да ли се на Порту налазе посланици босанског краља, војводе Стефана Вукчића или војводе Радосава Павловића, те да ако јесу тамо утврде разлог томе, као и да ли раде на корист или штету Дубровника.⁹

Није познато какав је био положај дубровачких трговаца у области војводе Радосава након издавања повеље, али се на основу општих околности може рећи да она није имала у том погледу већу важност. Зна се да

⁶ N. Iorga, *Notes et extraits* II, 376–378; И. Божић, *Дубровник и Турска*, 83; V. Foretić, *Povijest Dubrovnika*, 203–206.

⁷ DAD, *Lettere di Levanti*, XIII, 6; N. Iorga, *Notes et extraits* II, 376; С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић-Косача и његово доба*, Београд 1964, 56.

⁸ N. Iorga, *Notes et extraits* II, 376, нар. 2.

⁹ DAD, *Lettere di Levanti*, XIII, 16–17', 22. III. 1441; N. Iorga, *Notes et extraits* II, 377–378; V. Foretić, *Povijest Dubrovnika*, 206–207; С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић-Косача и његово доба*, 56; И. Божић, *Дубровник и Турска*, 84.

је дубровачки Сенат, априла 1441, трговцима допустио да оду у Србију и Босну уз забрану да са собом носе било какву робу.¹⁰ Током наредних месеци односи Републике са Османлијама су се додатно закомпликовали, пошто је у Дубровнику боравио деспот Ђурађ Бранковић. Са друге стране, под турску власт пали су и остаци Српске деспотовине.¹¹ Након што је он јула 1441. напустио град, Дубровчани су предузели иницијативу како би уредили односе са султаном. То им је фебруара 1442. коначно пошло за руком.¹² У међувремену, крајем новембра 1441, преминуо је војвода Радосав Павловић.¹³ Стога се може рећи да је повеља коју је 10. априла 1441. издао Дубровчанима остала без значајнијег ефекта.

Опис исправе

Повеља војводе Радосава Павловића сачувана је у оригиналу у Државном архиву у Дубровнику. Текст је исписан у 13 редова канцеларијском минускулом, плавим мастилом, на папиру правоугаоног облика, висине око 215, а ширине око 290 мм. Подаци о времену и месту настанка повеље забележени су у последња два реда. Горња маргина износи 36 мм, лева 27–33 мм и знатно је већа од десне која је 13–21 мм.¹⁴ На исправи се налази водени знак са мотивом три брда.¹⁵ Почетно слово **В** знатно је веће од осталих. Његова горња петљица иде изнад првог реда, у оквиру којег је уписан полуглас **ь**, док је остатак слова висок као три прва реда. При дну стабла дијак Иван извео је вињету. Сличан поступак са почетним словом он је применио и при састављању акта из јануара 1437. године.¹⁶ Поред њега истиче се слово **М** у речи **милостью** у првом реду. Горњи део његовог стабла је у висини горње петљице почетног слова, док доњи део захвата размак између првог и другог реда. Папир је био пресавијен око 75 мм надоле, као и са око 100 мм са леве и десне стране

¹⁰ И. Божић, *Дубровник и Турска*, 86.

¹¹ М. Спремић, *Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба*, Београд 1994, 252–260; И. Божић, *Дубровник и Турска*, 86–89; V. Foretić, *Povijest Dubrovnika*, 208.

¹² Љ. Стојановић, *Повеље и тисма* 1–2, 232–234; И. Божић, *Дубровник и Турска*, 89–92; V. Foretić, *Povijest Dubrovnika*, 208–212; М. Спремић, *Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба*, 263.

¹³ А. Ивић, *Радосав Павловић, велики војвода босански*, ЛМС 246 (1907) 47–48; С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић-Косача и његово доба*, 55–56.

¹⁴ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka*, GZM, n. s., VI (1951) 112.

¹⁵ Isto, 112.

¹⁶ Isto, 107, sl. 27, 112.

ка унутра. По мишљењу Чремошника, тако пресавијен акт уметнут је у омот од папира, који је запечаћен споља, што је био иначе обичај босанске владарске канцеларије.¹⁷ Печат је утиснут на лицу документа преко папира испод самог текста. Причвршћен је, како је то већ био обичај, траком провученом кроз полеђине обају листова. Пречник печата је 25 мм, на основу чега га је Павао Анђелић сврстао у ред оних средње величине. Истоветан печат сачуван је на још три акта војводе Радосава, као и на једном његовог сина Иваниша.¹⁸ Централни део печата заузима приказ утврђења са три куле. Међу њима се она у средини издваја својом висином. Могуће је уочити да на бедеме води уско степениште, док се на главној кули запажају двокрилна врата. На врху главне куле запажају се четири, а на побочним по три грудобрана. Остале детаље на тврђави данас је тешко разазнати на основу снимка, те се поводом њих позивамо на Анђелићева запажања. По њему, на бочним кулама могу се запазити по две, а на централној три етаже. На свим етажама бочних и на горње две централне куле он је уочио силуете прозора. Слутио је да су прозори били у облику бифора. Довратници са обе стране врата су по њему били украшени мотивом слепих аркада. Додао је да због слабих отисака овог и њему сличних печата није било могуће распознати све декоративне детаље. Закључио је да и поред тога представа на печату има велику вредност за познавање изгледа великашких двораца у Босни током XV века.¹⁹ Претпоставља да је на овом печату представљен град Борач, престоница породице Павловић.²⁰ Уколико то и јесте био случај, остаје питање колико прикази на печатима представљају верно сведочанство изгледу Борча.²¹ Натпис на печату, који се налази исписан у прстену, на фотографији у већој мери није читљив. Успели смо да уочимо његов почетак: + **си**. Читав натпис на свим печатима војводе Радосава средње величине према Анђелићу гласи: + **си печатъ воеводе радосава павловика**.²²

¹⁷ Isto, 113.

¹⁸ P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1970, 51–52.

¹⁹ Isto, 52.

²⁰ Д. Ковачевић-Којић, *Борач – средиште земље Павловића*, Земља Павловића: средњи вијек и период турске владавине, Бања Лука – Српско Сарајево, 2003, 49–50, 61.

²¹ Исто, 50–51.

²² P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1970, 52. Д. Синдик даје исто читање, само што указује да се реч **воеводе** не може прочитати. Д. Синдик, *Печати Павловића*, Земља Павловића, 401.

Коначно, треба поменути и записе који се налазе на полеђини ове повеље. Са леве стране у доњем углу налази се ознака из Бечког архива исписана у два реда: *No. 263. /an. 1441*. На средишњем делу је регест повеље, који су начинили сами Дубровчани, и који гласи: *1441 die 18 april de v. Radosau saou konduto a li mrchadanti*. Испод њега је запис: *Salua condotto di Radosau Voieuada allu Mercanti*, који је начињен касније, по мишљењу Чремошника у XVI/XVII веку.²³ По средини, са десне стране, налази се запис из скоријег времена следеће садржине: *N 4 del Pac. III |2| Radosav Pavlovich accorda la |3| sua proteziona a tutti i mer|4|canti Ragusei nel di lui do|5|minio. 1441 Apr. 10*.

Ово издање приређујемо на основу фотографских снимака документа који се чува у Државном архиву у Дубровнику.²⁴

Ранија издања: П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, 226; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 405; С. Новаковић, *Законски споменици*, 237–238; Ј. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 642.

Текст повеље**

+ Бѣ имѣ ѡт(ѡ)ца и сина и световга д(ѡ)ха амин(ѡ). Милостью Божьѡм(ѡ), мии г[оспо]д[и]нь воевода Радосавъ Павловиѣ даамъ знати |2| всакоѡмъ комъ се доѡстои или прѣт кога се под(о)баа прити овѣ нашѣ ѡт[ѡ]воренъ заапись с нашѡмъ вѣ|3|рѡванѡмъ законитѡмъ печатью. Како многѡ почтени кнезѣ и властеле дѡбровачци послаше к на|4|мъ поклицара плем(е)нитѡга и почтенѡга властелина и кнеза Марѡа Жѡневика и мии р[е]чени г(оспо)д(и)нь воевода Ра|5|досавъ чѡвѣ и мн(о)го м(и)л(о)стиво и доброволно примивъ мн(о)го почтенѡи ихъ посабинѡ по више р(е)ченнѡмъ поклицарѡ и властелинѡ по кнезѡ Марѡю и такои ш нимъ направихъ са многѡ почтениемъ кнезѡмъ и властели |7| дѡбровачциемѡ по ѡбичаю нашихъ прѣвнихъ и саднихъ повееѡ да трѡговци г(о)спѡцтва дѡ|8|бровачкоѡга имаю ходити слободно по нашемъ рѡсагѡ и по нашихъ мѣстѣхъ беа всаке хѡдѡк |9| забаве саблюдени и ѡбарѡвани нами и нашими слѡгами, плакаюке прааве законите царине |10| а мии да ихъ имаамѡ пригѡтелевати и помагати и ѡт(ѡ) кога моремѡ насъ и нашега рѡсага чѡва|11|ти и ѡбаривати такои

²³ G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 113.

²⁴ Снимке повеље уступио ми је колега Невен Исаиловић, коме се овом приликом срдачно захваљујем. Такође изражавам захвалност Државном архиву у Дубровнику који је омогућио коришћење саме повеље.

** Редакција издања и превода: Татјана Суботин Голубовић.

ДА И НИХЪ Ш НИХЪ БЛААГОМЪ ИМААМО ЧЪВАТИ И ВЪРАНИВАТИ Ꙋ НАШЕМЪ
р8|12|сааг8. Писаанъ ва лѣто рожд(ест)ва Хр(и)ст(о)ва ·ч8м̃а· априла
т̃ дань Ꙋ Борч8. Я љписа дѣтакъ Иванъ |13| по заповеди г(оспо)д(и)на ми
воеводкѣ Радосава.

Превод повеље

+ У име Оца и Сина и Светога духа. Амин. Милошћу божијом, ми господар војвода Радосав Павловић дајем на знање сваком коме се достоји или пред кога треба да дође овај наш отворени запис с нашим веровним законитим печатом. Пошто многопоштовани кнез и дубровачка властела послаше к нама поклисара, племенитог и поштованог властелина и кнеза Мароја Жуњевића, ми поменути господин војвода Радосав, пошто смо чули и многомилостиво и добровољно примили њихову многопоштовану посланицу по горе поменутом поклисару и властелину кнезу Мароју, направих тако са њима – многопоштованим кнезом и властелом дубровачком – по обичају наших пређашњих и садашњих повеља, да трговци дубровачког господства могу слободно да се крећу по нашем русагу и по нашим местима без сваке лоше сметње, заштићени и збринути од нас и наших слугу, док плаћају праве законите царине, а ми да их имамо као пријатеље и да им помажемо, да их ми и наш русаг чувамо и бранимо од кога можемо, па ћемо тако њих са њиховим благом чувати и бранити и у нашем русагу. Писано године од рођења Христовог 1441, априла десетог дана, у Борчу. А записа дијак Иван по заповести господина ми војводе Радосава.

Дипломатичке особености

Приликом дипломатичке анализе ове повеље увек треба имати на уму да она не спада у ред свечаних докумената којима су се Дубровчанима даривале трговачке повластице, већ да је она настала како би се регулисали текући проблеми у трговинским односима.²⁵ Повеља започиње симболичком и једноставном вербалном инвокацијом, као што је било уобичајено у готово свим његовим актима.²⁶ Интитулација војводе

²⁵ Н. Исаиловић, *Трговински уговори између Босне и Дубровника у средњем веку*, 252–256.

²⁶ С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици. I Инвокација*, Глас СКА 90 (1912) 97–98.

Радосава је у овој повељи спојена са девоцијом, али је нешто краћа у односу на акте које је 1437. и 1439. упутио Дубровчанима.²⁷ Тешко је рећи да ли је за то постојао неки посебан разлог. Након интитулације следи промулгација²⁸, у којој је војвода Радосав напоменуо да је његов акт био потврђен његовим *законитим печатом*. Слична врста промулгације такође се јавља у два војводина акта намењена Дубровнику из 1437. и 1439. године.²⁹ Заједно са промулгацијом ишла је општа инскрипција у виду израза: **ДААМЪ ЗНАТИ ВСАКОМЪ КОМЪ СЕ ДОУСТОИ ИЛИ ПРѢТ КОГА СЕ ПОД(О)БАА ПРИТИ ОВЪ НАШЪ УТ(Ъ)ВОРЕНЪ ЗАПИСЪ**. Реч је о примени „промулгационог обрасца“ који је коришћен током XV века у различитим типовима наменских повеља. Сам документ његов аутор значио је као „отворени запис“, што је такође био један од уобичајених назива за ову врсту аката.³⁰ Експозиција овог акта у себи садржи петицију која указује да су Дубровчани послали војводи свог посланика Мароја Жуњевића кога је лепо примио и са њим начинио договор.³¹ Диспозицију не треба ближе образлагати, пошто је о њој већ било речи у претходном делу текста. Документ је, како је то било уобичајено у босанској дипломатичкој пракси, датиран даном, месецом и годином од Христовог рођења.³² На крају је дијак Иван нагласио да је наредбу за писање повеље добио од војводе Радосава. Пракса да се то записује јавља се иначе први пут у актима поменутог војводе 1426. године.³³

²⁷ С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици. II Интитулација*, Глас СКА 92 (1913) 135; Н. Исаиловић, *Дипломатичке особености владарских и великашких исправа уочи и након пада средњовековне босанске државе*, Пад Босанског краљевства 1463. године, Београд – Сарајево – Бања Лука 2015, 55–57. Види интитулације код: Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 634–635, 637.

²⁸ Такав редослед био је најчешћи у босанским повељама: С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици. VI Промулгација (Нотификација)*, Глас СКА 94 (1914) 241.

²⁹ Исто, 245; Печат је у једној од њих означен као *висећи*, а у другој као „*висећи обични печат*“. Види: Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 635, 637.

³⁰ Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије у средњовековној Босни* (необјављена докторска дисертација), Београд 2014, 288–289, 514, 516; Н. Исаиловић, *Дипломатичке особености владарских и великашких исправа*, 44, 51–53; С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици. XXII Називи повеља*, Глас СКА 161 (1934) 13, 16.

³¹ С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици. VII Интервенција (Петиција)*, Глас СКА 96 (1920) 17.

³² С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици. XVII Датирање*, Глас СКА 132 (1928) 36–45; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 492–494.

³³ С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици. XIX Наредба за писање повеља*, Глас СКА 156 (1933) 67; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–1*, 606.

Просопографски подаци

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ је писано о личностима: **Радосав Павловић, војвода** (ГПБ 3, 144) и **Иван, дијак** (ГПБ 4, 147).

Мароје (Марин) Жуњевић (Ђурђевић), кнез, 4 (ред у издању) – дубровачки поклицар који је преговарао са војводом Радосавом у самој повељи именује се као Мароје Жуњевић. У упутству које су за њега саставиле дубровачке власти наведен је као Марин Ђурђевић, али је јасно да је реч о истој особи. Припадао је знаменитој дубровачкој племићкој породици Ђурђевић (Georgio). Потичао је од оне гране те породице чији је зачетник био Трипе Ђурђевић. Током прве половине XV века деловао је више особа са овим именом, али се може претпоставити да је реч о сину Јунија Ђурђевића (Жуњ Журговић у ћирилским актима), који је почетком XV века уживао велики углед, када се више пута помиње као кнез и посланик Дубровачке општине. Сам Марин помиње се у изворима од 1398. до 1457, када је преминуо. Изгледа да је пословао најпре у Сребреници, а потом у Приштини и Новом Брду. Родни град послао је децембра 1431. Матију Крусића и њега као поклицаре султану Мурату II. Имали су уз то да се састану са хазнадаром, Али-бегом и везирима. На Порти су остали све до новембра 1432, када им је јављено да је Дубровник склопио мир са војводом Радосавом Павловићем. Како смо видели, априла 1441. издејствовао је од војводе Радосава Павловића нову повељу којом се потврђују привилегије Дубровчана. Децембра наредне године наведен је као један од гараната из редова властеле у акту којим су Дубровчани потврдили стара права војводи Иванишу и његовој браћи кнезовима Петру и Николи. Заједно са Жупаном Бунићем био је 1444. заповедник дубровачких галија које су учествовале у крсташком походу који се завршио победом Османлија код Варне. Ожењен је био најпре Николетом, кћерком Николе Лукариса, а потом извесном Марушом. Иза себе је оставио сина Јунија и ћерку Векију.

Извори и литература: Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 642; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 107–108; А. Веселиновић, *Дубровачко Мало веће о Србији (1415–1460)*, Београд 1997, 21, 51, 254, 455, 457, 507, 516, 518, 530, 571; N. Iorga, *Notes et extraits* II, 302–303, 377–378; И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку* I, Београд 1960, 12–13, 73, 208–211, 326–327; И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку* II, Београд 1960, XXXI/3, 34; И. Божић, *Дубровник и Турска*, 40, 55–56, 101; В. Nilević, *Vojvoda Ivaniš Pavlović, Prilozi* II u Sarajevu 14–15 (1978) 356.

Важније установе и појмови

У претходним бројевима часописа *Грађа о прошлости Босне* разјашњени су термини: **дијак**, **дубровачка властела**, **дубровачки кнез**, **поклисар**, **царина** (ГПБ 1, према регистру), **печат** (ГПБ 2, према регистру) и **Русаг босански** (ГПБ 3, према регистру).

Топографски подаци

У претходним бројевима часописа *Грађа о прошлости Босне* већ је објашњен топоним: **Борач** (ГПБ 4, 147–148).

Miloš Ivanović

Institut d'Histoire

Belgrade

**CHARTRE DU VOÏVODE RADOSAV PAVLOVIĆ
POUR LES RAGUSAINS**

Borač, 1441, 10 avril

Résumé

La position des négociants ragusains commerçant dans les Balkans est devenue très délicate au début de l'année 1441, après que les autorités de leur ville natale ont refusé de verser un tribut au sultan. A la suite de ce refus, les Turcs se sont mis à arrêter les Ragusains et ce tant sur les territoires sous leur contrôle que sur ceux relevant de leurs vassaux. A la différence de Stefan Vukčić Kosače, le voïvode Radosav Pavlović n'a pas pris de mesures pour racheter la liberté des commerçants capturés sur son territoire. C'est pour cette raison qu'ils [les Ragusains] lui ont dépêché en mars 1441 une délégation conduite par Marin Žunjević pour régler une nouvelle fois la position de leurs commerçants. Pour ce faire, le voïvode a délivré le 10 avril 1441 une charte par laquelle il confirmait que les commerçant ragusains pouvaient librement circuler sur le territoire de son Etat en contrepartie du paiement des douanes légales. Son texte stipule notamment que le voïvode et ses subordonnés veilleront à leur sécurité et aux biens qu'ils transportent. Cette charte semble toutefois être restée sans effet significatif, puisque le voïvode Radosav Pavlović est décédé vers la fin novembre 1441, alors que les Ragusains ont réglé dès février 1442 leurs relations avec le Sultan.

Mots-clés: Radosav Pavlović, charte, Ragusains, commerce, douane, Turcs, sceau, Borač.